
Gebouwd erfgoed: rijks- en gemeentelijke monumenten, karakteristieke en beeldbepalende panden en archeologie. Het DNA van de Groningse identiteit.

Doelen:

- Instandhouding en doorontwikkeling van het gebouwd erfgoed in de context van de ruimtelijke kwaliteit en het landschap
- Werken aan toekomstbestendig erfgoed
- Ontzorgen van de eigenaren van gebouwd erfgoed

Uitgangspunten:

- Behoud en ontwikkeling als uitgangspunt
- Planologische borging van erfgoed
- Zorgvuldige en deskundige behandeling
- Onderhoud is eerste basale stap in de versterking
- Zorgvuldige afweging per object via afwegingskader
- Redeneer vanuit het gebouw en de eigenaar
- Inzet op verduurzaming
- Inzet op een gezonde exploitatie: her- en doorbestemmen!
- Inzet op ruimtelijke kwaliteit en landschap
- Iedereen in zijn rol

Kaders:

- Erfgoedwet
- Wet Ruimtelijke Ordening
- Omgevingsverordening provincie Groningen
- Erfgoedprogramma NCG 2017-2020
- Afwegingskader RCE
- Aangenomen moties Tweede Kamer

Randvoorwaarden:

- Specifieke erfgoedparagraaf NPR
- Voor karakteristieke panden de financiële afweging uitsluiten: gelijk aan rijks- en gemeentelijke monumenten
- Specifieke deskundigheid/vakmanschap voor gehele traject schade, versterking

Toelichting

Net als meeste andere bestaande gebouwen is ons gebouwd erfgoed niet voorbereid op aardbevingen. Naar de verwachting moeten de meeste panden versterkt, maar wat betreft de preventieve versterking zijn er nog veel onzekerheden. De versterkingsmaatregelen blijken vaak ingrijpend, mogelijk desastreus voor de erfgoedwaarden. Bovendien verandert de praktijkrichtlijn, de risicokaart en het winningsniveau. Dat maakt temporisering van de versterking van gebouwd erfgoed legitiem.

NPR 9998-2015 (eerste herziening 2017) is ongeschikt voor realisatie schadepreventie. Mogelijk geeft de aangebrachte verstijving conform NPR meer kans op bevingsschade dan de oorspronkelijke situatie. Bovendien strookt versterking conform de praktijkrichtlijn NPR niet met de Erfgoedwet. Immers, na een zware beving is een volgens die norm versterkt monument *total loss*.

Wat betreft de versterking is veel 'in ontwikkeling'. De huidige NPR laat ruimte voor interpretatie en heeft nog geen specifieke 'erfgoedparagraaf'. Bij erfgoed is er behalve enkele kerkjes weinig 'ontwerpend' alternatieven onderzoek gedaan. Wel is er enige praktijkervaring met 'Base Isolation' (nieuwe schokabsorberende fundering) bij woonhuis monumenten, maar enkele deskundigen trekken het effect van deze vorm van versterking in twijfel.

Kortom, het is nog te vroeg om te starten met de grootschalige versterking van gebouwd erfgoed. Maar niets doen is geen optie. Daarom als voorstel een 'getrapte aanpak' bij de versterking van gebouwd erfgoed. In vergelijking met de 'prioritaire aanpak' van NCG biedt dit meer 'procedurele ruimte' en maakt een prioritering op basis van uniciteit (erfgoedwaarden) en urgentie (kwetsbaarheid) mogelijk. Daarbij is het van belang om de dialoog met de eigenaar ook eerder in het proces te starten. Dan kan een maatwerk aanpak aanvullend (integraal) zijn op het permanente proces van onderhoud en herstel aan gebouwd erfgoed.

Per direct kan worden gestart met integrale uitvoering 'HerstelPLUS' (schadepreventie) en het gebouwd erfgoed in 'eigen kracht' zetten. Dit geldt als een belangrijke eerste en basale stap in de versterking. Afhankelijk van het veiligheidsrisico kan eventuele versterking later plaatsvinden dan wel gekozen worden voor alternatieven. Dit altijd op basis van NLTH rekenmethodiek en het inzicht 'wat bezwijkt hoe/wanneer'.

Kort samengevat, behoefte Erfgoed is een 'getrapte aanpak' en dat in permante dialoog cq samenwerking tussen eigenaar, erfgoedorganisaties, 'overheden' en uitvoeringsorganisatie.

I.	schadeherstel, herstel+, herstel + onderhoud, vervolgebruik, enz.
II.	inventarisatie (en monitoring) bouwkundige staat en erfgoedwaarden
III.	'EIGEN KRACHT' = éérste stap versterking !

IV.	(versterking) = vervolgstap
	= prioritering (kwetsbaarheid)
	= balans middel<>kwaal
	= NPR/Monumenten
	= schadepreventie !

En trek de behandeling van karakteristieke/beeldbepalende panden in de versterkingsaanpak gelijk met de gemeentelijke en rijksmonumenten. Zorg dat het voor de eigenaar aantrekkelijker is om karakteristieke panden aardbevingsbestendig te maken in plaats van sloop/nieuwbouw!

Handleiding en houvast voor behoud Gebouwd Erfgoed:

1. SchadeherstelPLUS

Vanzelfsprekend om het permanente traject van bevingsschade en schadeherstel bij gebouwd erfgoed te benutten als start van de dialoog met de eigenaar:

- Wat is de behoefte, verwachting (angst) en hoe hier mee om te gaan. Wat zijn de potentiële koppelkansen, de succesfactoren voor instandhouding en duurzaam gebruik? Hoe kan het (reguliere?) schadeherstel onderdeel worden van de permanente onderhoudscyclus. Is toekomstige schade te vermijden, zodat het schadeherstel meer is dan een tijdelijke cosmetische ingreep. Wat zijn de (on-) mogelijkheden van schadepreventie? Hoe (wanneer) is het gebouwd erfgoed in 'eigen kracht' te zetten en kan dit gelden als een eerste stap in de versterking? Maar ook, wat is het perspectief? Nadert het moment van planmatig groot onderhoud inclusief uitvoering maatregelen verduurzaming? Is er sprake van 'uitgesteld onderhoud', worden 'ontijdige investeringen' kansrijk? Of dreigt er leegstand en wordt een verkenning naar vervolgebruik of onderzoek haalbaarheid herbestemming zinvol?
- Daarom beter om het schadeherstel bij gebouwd erfgoed te differentiëren in:
 - Herstel
 - Herstel+ (schadepreventie)
 - Herstel + Onderhoud (planmatig, uitgesteld, achterstallig, ontijdig)
 - Herstel + Herbestemming
 - Herstel + Versterking (e/o 'eigen kracht')
 - (alle combinaties denkbaar)

Wat moet er gebeuren?

In principe is het overleg met de eigenaar niet anders dan tijdens de voorbereiding van de versterking. Het gebeurt alleen eerder in het traject en met een bredere scope. Dit sluit beter aan bij het principe 'Monumenten = Maatwerk', ofwel de wenselijkheid van een brede analyse die resulteert in een integrale aanpak en kan gelden als waarborg de beschermde erfgoedwaarden te behouden. De huidige scheiding van werkprocessen voor schadeherstel en versterken en dit apart van bijvoorbeeld regulier onderhoud, herbestemming en/of verduurzaming, moet veranderen in de mogelijkheid van een meervoudige aanpak. Dit vraagt om een andere procesmatige aansturing en een andere inhoudelijke bezetting van de huidige separate teams voor schadeherstel, versterking en additionele bewonersbegeleiding. **Integreer 'inhoud & proces', werk multidisciplinair en met structurele inzet van restauratiearchitecten, Monumentenwacht en adviesteam Erfgoedloket.**

Verstandig om daarbij 'zo snel als mogelijk' een volledige opname bestaande toestand uit te voeren, dus inclusief 'Conditiekening en Waardestelling'. Dit is goed te integreren in de recent ontwikkelde methodiek van de uitgebreide schadeopname en geeft een schat aan informatie. Op basis hiervan is het vervolgetraject beter op basis van 'kwetsbaarheid en urgentie', dus behoud erfgoedwaarden in te richten.

PM

Uitbouw Erfgoedmonitor (provincie 2017/18) en koppeling met resultaat 'Inventarisatie Benodigd Budget Monumenten Aardbevingsgebied' (Libau 2018), in combinatie een betrouwbare input voor beleidsdoel Erfgoedprogramma, operationaliseren integraal fonds voor de instandhouding van gebouwd erfgoed in het aardbevingsgebied. (meer jaren onderhoud planning - herstel/versterking - verduurzaming - vervolggebruik/herbestemming)

Wie gaan Wat doen? (en betalen?)

HerstelPLUS maakt 'proces & product' niet persé duurder, de aanpak wordt naar verwachting voor gebouwd erfgoed wel beter. Wat verandert is de integraliteit. Waar het om gaat is de huidige werkhouding te herdefiniëren. Een bredere scope, een andere expertise, inbreng eigenaar, additionele geldstroom, een integraal product. Het resultaat: maatwerk en ontzorgen eigenaar.

Bovendien genereert de aanpak input voor vaststellen prioriteit versterking bij objectmatige aanpak erfgoed binnen pga 0,1 contour op basis van kwetsbaarheid en urgentie.

Integrale samenwerking provincie, gemeenten, NCG, Libau (Erfgoedloket en Steunpunt Cultureel Erfgoed) en derden. Aanpak op basis van 'PVA Cultureelhistorische Waardenstelling en Erfgoedmeting' (opdracht NCG 2015, nog niet uitgevoerd), advies (aanbeveling) onderzoek 'Levende Monumenten in een Leefbare Omgeving' (RCE 2015) en Erfgoedprogramma (NCG 2017)

- o 2018-2025 Conditie meting en Waardenstelling (binnen pga 0,1 contour)
 - aaname 2143 rijks- en gemeentelijke monumenten, geschatte kosten ///mn (ex BTW)
 - aaname 4000 karakteristieke panden, geschatte kosten ///mn (ex BTW)

De objectgerichte uitvoering 'cultuur historische waardenstelling' behoort tot de standaard werkzaamheden bij een uitgebreide 'inventarisatie bestaande toestand' in het stadium planvoorbereiding voor de versterking van erfgoed. Dit maakt kosten waardenstelling in principe volledig 'out of pocket' versterkingsproject. (Dit onverlet de waardenstelling eerder in het planproces te organiseren, zodat het resultaat kan worden meegewogen in prioritering uitvoering.)

Een objectgerichte 'conditiemeting erfgoed' is in principe geen onderdeel van de 'bouwkundige opname bestaande toestand' tijdens de planvoorbereiding van de versterking. De conditiemeting kenmerkt echter veel samenhang met een standaard bouwkundige opname. Wanneer integraal uitgevoerd zijn er nauwelijks meerkosten. Indien separaat uitgevoerd bedragen de meerkosten van de conditiemeting zoals hierboven omschreven.

2. Versterking

Het voorstel is een 'getrapte aanpak in de versterking'. Daarbij is de aanpak aanvullend op het permanente proces van onderhoud en herstel aan gebouwd erfgoed. Er wordt gestart met integrale uitvoering 'HerstelPLUS' en/of het gebouwd erfgoed direct in 'eigen kracht' brengen. Dit op basis van NLTH rekenmethodiek en het inzicht 'wat bezwijkt hoe/wanneer' en als eerste stap in de versterking. Afhankelijk van het veiligheidsrisico kan versterking conform NPR later.

Tijdens de voorbereidingsfase van realisatie ingrijpende aanpassingen heeft gebouwd erfgoed baat bij een 'iteratief proces':

- inventarisatie bestaande toestand met waardenstelling en conditiemeting,
- integraal plan (versterking inclusief schadepreventie en eventuele onderhoudsbehoefte, potentieel ontijdig onderhoud, verduurzaming, analyse toekomstperspectief met eventueel 'subroutine' vervolgebruik),
- vervolgens berekening NLTH ('wat bezwijkt wanneer?'), alternatieven overweging (inbreng eigenaar!),
- definitief ontwerp/versterkingsplan ('eigen kracht' ?!), bestek/uitvoeringsvoorbereiding, vergunningen, realisatie (bouwbegeleiding!) en nazorg.

Een en ander overeenkomstig de gebruikelijke aanpak bij restauraties gebouwd erfgoed met inzet ter zake kundige specialisten. En indachtig het nieuwe Schadeprotocol: 'Bij de beoordeling van schade aan monumenten en waardevolle panden wordt de versterking en restauratiebehoefte zo mogelijk meegenomen om hiermee het aantal ingrepen bij erfgoed tot een minimum te beperken.'

Wat moet er gebeuren?

Een iteratief proces maakt het plan niet persé duurder, de aanpak wordt naar verwachting wel meer doorwrocht. Wat verandert is het werkproces. Waar het om gaat is de bestaande aanpak te herdefiniëren. Een andere werkvolgorde, andere expertise, inbreng eigenaar, meer integraliteit, een gedifferentieerd product. Het resultaat: maatwerk en ontzorgen eigenaar.

Wie gaan wat doen?

Inzet/samenwerking overheden (OCW/RCE/provincie/gemeenten, NCG), Erfgoedloket (adviesteam), netwerk lokale erfgoedorganisaties, (professionele) eigenaren, restauratiearchitecten, Monumentenwacht et cetera.

3. Onderzoek

Van alle onderzoekpilots 'versterken gebouwd erfgoed' zijn er in de periode 2014/16 slechts een paar volledig afgewikkeld. Dit betreft vooral de kerkjes. Bij alle andere monumentcategorieën is er sowieso weinig ontwerpnd onderzoek gedaan. Wat betreft de proefprojecten is vooral technische ervaring opgedaan

met uitvoering van verschillende varianten *'Base Isolation'*. Sindsdien is de NPR en risicokaart veranderd. Daarom het advies om de eerste pilots te herijken (cq afronden) en het resultaat te vergelijken met (tussen) resultaat pilots Erfgoedprogramma 2017/18 en onderzoek Calvi (2017/18). Dit heeft potentieel 'cross check' en/of validering, maar is vooral bedoeld om onderzoek uit te bouwen tot integraal product (combinatie schade-versterken-onderhoud).

Doel: beter inzicht 'wat bezwijkt hoe/wanneer?', deze kennis is mogelijk van invloed op cq bruikbaar als eerste toets realiteitszin 'gebouw in eigen kracht' en haalbaarheid (maakbaarheid) versterking conform de grenswaarde 'damage limitation'. In die zin beoogt het onderzoek behalve de grenswaarde 'near collapse' de volledige bandbreedte van 'eigen kracht' tot 'damage limitation' in termen van veiligheid en schadepreventie te doorgronden. (En als bijproduct kan dit onderzoek mogelijk de discussie over betekenis (en keuzevrijheid) veiligheidsrisico 10^{-4} , 10^{-5} of 10^{-6} voeden.)

Conclusies onderzoek koppelen met Erfgoedprogramma en Afwegingskader.

Wie gaat wat doen? (en betalen?)

Inzet/samenwerking Arup, NCG, OCW/RCE, Libau (onderzoekbudget NAM)

- o 2018-2020 Onderzoek 5-tal monumenten
 - kerkje, herenboerderij, krimpjestyle, notarishoning, renteniersvilla
 - geschatte kosten ///mn (ex BTW)

4. Bijlage

*'Gelukkig is er nog geen enkel dorp vernield door een geïnduceerde beving.
Laten we nu vooral goed borgen dat onze reactie op die bevingsdreiging onze prachtige Groninger Dorpen niet beschadigen, maar in alle opzichten echt versterken!'*

Ons verlangen is een stevige toekomst voor het erfgoed in Groningen. Dat is in het huidige krachtenveld niet vanzelfsprekend. De veelheid aan 'kaders, richtlijnen en protocollen' lijkt verworpen tot een doel op zich, maar moet uiteraard slechts gelden als middel. Het doel is -naast veiligheid- **behoud Groninger identiteit**, zoals die zich etaleert in een unieke gelaagdheid, leesbaarheid en grote kwaliteit van het landschap, de dorpen, de gebouwen en haar interieurs. Recente acties, zoals bij sloopdreiging van de boerderij in Middelstum en de notariswoning in 't Zandt leren ons dat dit echt leeft onder de bevolking. Ook de media leggen de opgave van het aardbevingsgebied onder een vergrootglas gelegd en brengen dit vaak via gebouwd erfgoed naar buiten.

Echter, nergens in Nederland staan leefbaarheid, ruimtelijke kwaliteit, identiteit en imago meer op het spel dan in het aardbevingsgebied. Behoud van erfgoed is daarbij van grote maatschappelijke betekenis die het belang (of de beperking) van een monument eigenaar en/of de juridische aansprakelijkheid van NAM nadrukkelijk overstijgt. Het behoud van erfgoed voor toekomstige generaties is de verantwoordelijkheid van de overheid. Dat kan een spanning met zich meebrengen tussen de publieke verantwoordelijkheid van de overheden enerzijds en de verplichtingen cq (on-) mogelijkheden van de monument eigenaar anderzijds.

Erfgoed geniet een wettelijk beschermde status conform de (integrale) Erfgoedwet 2016 (vervolg Monumentenwet 1988) met **instandhoudingsplicht + gebod 'niet in gevaar brengen monument'**. Specifiek het aardbevingsgebied is er bovendien het Erfgoedprogramma (NCG, 2017) met duiding 'opgave en verantwoordelijkheid' (*Wat/Wie*) en een Afwegingskader (RCE, 2017) met duiding 'oplossing en alternatief' (*Hoe/Wanneer*). Op dit moment zijn de uitgangspunten en randvoorwaarden van deze beleidsdocumenten (in feite 'overheidsafspraken') nog niet volledig ingebed in de werkprocessen voor 'herstel, versterking en waardevermeerdering'.

Contradictio in terminis geldt NPR 9998-2015 (eerste herziening 2017) als groot(st) risico voor behoud erfgoedwaarden. De huidige NPR is ongeschikt voor realisatie schadepreventie. Mogelijk genereert de aangebrachte verstijving conform NPR meer kans op bevingsschade dan de oorspronkelijke situatie. (bron NEN Position Paper 'Beperking schade door aardbevingen in Noord Oost Nederland, december 2017)

Ontluisterend dat een versterking conform de praktijkrichtlijn NPR indruist tegen essentie Erfgoedwet. Immers, na een zware beving is een conform die norm versterkt monument *total loss*. Daarom als aanbeveling de beleidsdoelen 'behoud en schadepreventie' te vertalen naar grenswaarden in de normering voor versterking erfgoed. Want hoe dan ook, de huidige impasse waarbij de monument eigenaar door 'de hond of kat wordt gebeten' moet worden doorbroken! Een breed inhoudelijk debat naar '*Middel en Kwaal*' (mijnbouwschade óf molest door versterking?!), inclusief een volwaardige discussie over betekenis (en keuzevrijheid) bandbreedte veiligheidsrisico 10^{-4} , 10^{-5} of 10^{-6} is beslist gewenst!

Versterking

Erfgoed heeft baat bij een 'iteratief proces' van inventarisatie bestaande toestand met waardenstelling en conditiemeting, integraal plan (incl. behoefte (ontijdig) onderhoud, verduurzaming, analyse toekomstperspectief met eventueel 'subroutine' vervolgebruik),

vervolgens berekening NLTH ('wat bezwijkt wanneer?'), alternatieven overweging (inbreng eigenaar!), definitief ontwerp/versterkingsplan, bestek/uitvoeringsvoorbereiding, vergunningen, realisatie (bouwbegeleiding!) en nazorg. Dit overeenkomstig de gebruikelijke aanpak bij restauraties met inzet ter zake kundige specialisten.

Wat betreft de versterking is veel 'in ontwikkeling'. De huidige NPR laat ruimte voor interpretatie en/of de diverse constructiebureaus interpreteren de richtlijn verschillend. De huidige NPR heeft geen specifieke 'monumentenparagraaf'. Dit maakt de wettelijk beschermde erfgoedwaarden feitelijk 'vogelvrij'. Momenteel is er nog geen ervaring met NPR9998-2017, maar voor erfgoed biedt de nieuwe praktijkrichtlijn geen extra houvast, dus resteert er weinig anders dan alle hoop te vestigen op de 'opnieuw verbeterde' richtlijn waarin wél een adequate handreiking voor erfgoed is opgenomen.

Als afgeleide van 'stand huidige techniek' benoemt Afwegingskader RCE de volledige bandbreedte van (onderling sterk verschillende) versterkingsmaatregelen. Bovendien worden deze voorzieningen in algemene termen beoordeeld op hun merites, zoals mate van uitvoerbaarheid, reversibiliteit cq behoud erfgoedwaarden. Geen van de maatregelen doet volledig recht aan de erfgoedstatus. Afhankelijk van de context blijken sommige maatregelen optimaal én desastreus. Een lastig dilemma in de planvorming en vergunningen procedure, maar vooral lastig tijdens het overleg met de monument eigenaar.

Behalve NCG, CVW en alle externe adviseurs is ook het erfgoedveld 'niet volledig operationeel', of beter gezegd nog niet volledig voorbereid. Het erfgoedveld is afgelopen periode te weinig betrokken in ambtelijke discussies. (Zo is het Erfgoedprogramma nu in uitvoering onder een ambtelijke werkgroep en een bestuurlijke stuurgroep, zonder dat het erfgoedveld in de breedte wordt betrokken, terwijl juist daar de kennis, maar ook het draagvlak ligt!) Over en weer bestaat daardoor te weinig actuele informatie voor een coherente alternatieven beoordeling en een consistent advies. Geen goede basis voor het 'keukentafel gesprek' met de monument eigenaar over de planontwikkeling ...

Van alle monumenten pilots zijn er slechts een paar volledig afgewikkeld. Dit betreft vooral de kerkjes. Bij alle andere monumentcategorieën is er sowieso weinig onderzoek gedaan. Wat betreft de proefprojecten is vooral technische ervaring opgedaan met uitvoering van verschillende varianten '*Base Isolation*'. Maar ondertussen verandert de praktijkrichtlijn, de risicokaart en het winningsniveau. Wellicht maakt dit alles de versterking uiteindelijk iets minder ingrijpend... (positief voor Erfgoed!)

Getrapte Aanpak

De prioritaire aanpak conform afspraken MJP NCG is vooral gebaseerd op de redeneerlijn 'van kern naar rand' en 'van rij naar vrij'. Deze aanpak is wat betreft het veiligheidsrisico begrijpelijk. En, niet onbelangrijk, door een dergelijke clustering is bovendien een zekere efficiency tijdens engineering en uitvoering waarschijnlijk. Erfgoed is onderdeel van de prioritaire aanpak. In eerste fase versterking is in Overschild gestart met engineering drie monumenten (kerkje, pastorie en molen) en een karakteristieke boerderij.

Naar onze mening kan huidige aanpak worden geoptimaliseerd. Als kerngedachte geldt daarbij 'Monumenten = Maatwerk'.

De veronderstelling dat ontwerp, engineering en bouwvoorbereiding bij aanpassingen aan monumenten overeenkomstig elk ander traditioneel gebouw verloopt gaat mank. Het voortraject bij een ingrijpende verbouwing aan monumenten is intensief specialistenwerk en bevat veel meer extra onderdelen dan de verplichte 'Monumentenvergunning' als sluitstuk van de bouwvoorbereiding. Ook de uitvoering is specialistenwerk. Gezien de relatief geringe aantallen monumenten in de meeste prioritaire gebieden (gemiddeld 2% totale omvang) zal hier weinig of geen synergievoordeel kunnen gelden.

Meer belangrijk is het feit dat de prioritering van erfgoed een volstrekt ander motief kent dan bij de vaststelling van de prioritaire gebieden uit het MJP is toegepast. Bij erfgoed is de mate van zeldzaamheid, gaafheid en ensemblewaarde veelal het toetsingskader. En specifiek het aardbevingsgebied wordt uiteraard ook de mate van weerstand / kwetsbaarheid een belangrijke overweging in de prioritering. Zo is uit eerder onderzoek bekend dat de aardbevingsbestendigheid van sommige middeleeuwse kerkjes slechter is dan een doorsnee doorzonwoning, terwijl de typische 'notariswoning' best tegen een stootje kan. In dat opzicht had het erfgoedveld als start van de versterking waarschijnlijk nooit voor de monumenten van Overschild gekozen. In termen zoals 'uniciteit' en 'urgentie' heeft onze provincie elders beslist belangrijker monumenten.

Meest belangrijk is de realiteit dat de preventieve versterking vooralsnog een relatief experimenteel karakter kenmerkt. Dit is geen diskwalificatie van NCG, CVW, NAM of wie dan ook, maar wordt ingegeven door de traditie van onze bouwcultuur die domweg nooit is geconfronteerd met aardbevingen. In die zin is het achteraf preventief versterken van onze bestaande bebouwing ook echt experimenteel. Echter, 'experiment en monument' is een slechte combinatie. Immers, experimenten kunnen mislukken en voor erfgoedwaarden geldt (helaas) *'Weg is weg...'*

Wanneer de vakwereld nog niet precies weet *'hoe, wat, waar, waarom, wanneer'* wordt het lastig overleggen met de eigenaar. Wij vinden het niet opportuun eigenaren te belasten met vakinhoudelijke twijfel en/of verschil van inzicht. Bovendien is het niet ondenkbaar dat de keukentafelgesprekken bij particuliere eigenaren ook een zekere emotie brengen. Waarschijnlijk kunnen de huidige constructeurs de onderliggende behoeften en verwachtingen van eigenaren en erfgoedveld (nog) niet 'engineeren'. Kortom, onverlet het aspect veiligheid waren wij liever begonnen in 'onbewoonde' situaties en/of monumenten van professionele eigenaren. Of nog beter, hadden wij eerst verder geëxperimenteerd met de niet afgeronde pilots en proefprojecten.

Maar wat als binnenkort uit de eerste veiligheidstoets (Overschild, Loppersum...) blijkt dat monumenten niet voldoen aan de norm en versterkt moeten worden?! Zo'n *fait accompli* maakt uitstel versterking onmogelijk. Niemand zal de verantwoordelijkheid om het veiligheidsrisico te negeren willen/kunnen dragen. En we kunnen niet simpelweg, zoals bij De Haver, Plaats Melkema of de Occo Reintiesheerd, *alle* monumenten die niet aan norm 10⁻⁵ voldoen uitsluiten voor functioneel gebruik. Gebouwen (ook monumenten!) zijn geen museumstuk, het dagelijks gebruik van gebouwd erfgoed is een belangrijke randvoorwaarde voor een duurzaam behoud. Dus laten we nog even wachten met het op grote schaal

uitvoeren van de veiligheidstoets bij gebouwd erfgoed, geredeneerd vanuit 'behoefte monument' is vakwereld nog niet klaar voor die uitkomst...

Een getrapte aanpak van de versterking van gebouwd erfgoed biedt meer 'procedurele ruimte'. Het neemt letterlijk afstand van de prioritaire gebiedsaanpak en maakt een prioritering op basis van uniciteit (erfgoedwaarden) en urgentie (kwetsbaarheid) mogelijk. En dit aanvullend (integraal) op het permanente proces van onderhoud en herstel aan het monument. Bovendien maakt een getrapte aanpak enige mate van temporisering mogelijk. Waarom nu beginnen met monumenten wanneer het repertoire aan versterkingsmaatregelen nog kan door ontwikkelen? Of de praktijkrichtlijn en risicokaart kunnen veranderen? Gunstiger randvoorwaarden, minder risico, wellicht maakt dit binnenkort 'Monument in Eigen Kracht' haalbaar?!

We kunnen per direct starten met integrale uitvoering 'HerstelPLUS' en daarmee het monument in 'eigen kracht' zetten. Wij zien dit als een belangrijke eerste stap in de versterking. En misschien blijft het daarbij. Bijvoorbeeld wanneer blijkt dat het veiligheidsrisico aanvankelijk te pessimistisch is ingeschat. Dan is geen monument beschadigd door onze overdreven reactie op die vermeende dreiging. Maar het kan ook tegenvallen en bij toename risico kunnen we alsnog een volledige versterking uitvoeren of alternatieven overwegen zoals bijvoorbeeld 'partiële versterking' of hanteren veiligheidsnorm 10^{-4} bij erfgoed. Maar dit altijd op basis van NLTH rekenmethodiek en het inzicht 'wat bezwijkt hoe/wanneer'.

Concrete Acties:

- Dialoog met eigenaren
- Pilot versterken in combinatie schade en onderhoud: aansluiten bij pilot 2018 Erfgoedprogramma om vervolgens groot op basis van ervaring groot fonds te maken waarin alle componenten vertegenwoordigd zijn.
- Voor ontwikkeling gebouwd erfgoed inzet stedenbouwkundigen en architecten met ervaring erfgoedzorg op zowel niveau toekomstvisie als op wijkniveau, als op objectniveau
- Opleiden van vaklui
- Kennisontwikkeling hoe gebouwd erfgoed te versterken
- Depot voor cultuurhistorisch waardevol bouw materiaal
- Optekenen van de verhalen van Groningen om de huidige situatie vast te leggen
- Vergroten capaciteit gemeenten gebouwde erfgoedzorg